

TÜRKMEN TÜRKÇESİ GRAMERLERİNDE SÖZCÜK TÜRLERİ¹

Tuna BEŞEN DELİCE²

Özet

Türkiye Türkçesi için hazırlanan gramer çalışmalarında sözcükler ya Arap grameri esasında anlamlı (isim ve fiiller) ve görevli (edat, ünlem, bağlaç) sözcükler olarak sınıflandırılmış ya da Fransızca gibi bir batı dili gramerleri örnek alınarak sözcükler sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Günümüzdeki gramer çalışmaları sözcük türlerini genel olarak isim, sıfat, zamir, zarf, fiil, edat, bağlaç ve ünlem başlıkları altında incelemektedir. Bu sekiz başlığa ek olarak yardımcı fiiller, modallar gibi farklı başlıkların açıldığı çalışmalara da rastlanmaktadır. Türkmen Türkçesine hatta Sovyetler Birliği'nden ayrılmış Türk devlet ve topluluklarının lehçelerine bakıldığında sözcük türleri başlıklarında dikkat çekici bir artış görülür. Bu coğrafyada hazırlanan gramer çalışmalarında tanıdık olan isim, sıfat, zamir, zarf, fiil, edat, bağlaç ve ünlem dışında sayılar, enklitikler, modal sözler, ses taklidi sözcükler, çocuk sözcükleri, seslenme sözcükleri gibi başlıklar da yer almaktadır. İşte bu çalışmada -özellikle- Türkmen Türkçesiyle yazılmış gramer çalışmalarında sözcüklerin nasıl sınıflandırıldığı, başlıklar altında konuların nasıl ele alındığı, tespit edilen yeni başlıkların Türkiye Türkçesi gramerlerindeki karşılığı belirlenecek ve bu farklı başlıkların Türkiye Türkçesi için de uygulanabilirliği sorgulanacaktır. Çalışmamızın sonucunda sözcük türleri ile ilgili olarak Türkmen Türkçesi örneğinde diğer Türk lehçeleri için de belli çıkarımlara ulaşılması amaçlanmaktadır. Bu çalışmanın bir diğer çıktısı, hem lehçe alanında çalışan dilciler hem lehçe konuşurlarına Türkiye Türkçesi öğreten eğitimciler hem de bu lehçeleri konuşan ya da öğrenen öğrenciler için karşılıklı gramer terimlerinin netleşmesi olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkmen Türkçesi, sözcük türleri, sözcük türleri sınıflandırması

PARTS OF SPEECH IN THE GRAMMARS OF TURKMEN TURKISH

Abstract

In the grammar studies prepared for Turkish language in Turkey, words are classified either as meaningful words in Arabic (names and verbs) and functionary words (preposition, interjection, conjunction) or in a similar pattern of a west language gramer like French. According to the recent grammar studies, words have generally been analyzed as noun, adjective, pronoun, adverb, verb, preposition, conjunction and interjection. In addition to these eight headlines, it is usual to see some extra studies including auxiliary and modal verbs. When we examine the Turkmen Turkish –even the dialects of Turkic states which left the Soviet Union– we can see a considerable increase in parts of speech. The grammar studies conducted in this geography not only includes the familiar noun, adjective, pronoun, adverb, verb, preposition, conjunction and exclamation but also the numbers, enclitics, modal idioms, vocal mimic words, children idioms, addressing words. As a result of our work, it is aimed to reach certain conclusions with regard to the types of words in Turkmen Turkish and for other dialects

¹ Bu çalışma, 2017 yılında TDK tarafından düzenlenen “III. Uluslararası Türk Dili Kurultayı”nda aynı başlıkla sunulmuş ve yalnızca özeti elektronik ortamda yayınlanmış bildirinin genişletilmiş tam metnidir.

² Dr. Öğr. Üye., Bartın Üniversitesi Kutlubey Kampüsü Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edb. Böl., tunabesen@hotmail.com

examples. Also another result is to become clearer some grammar terms for lecturers, learners or users of these dialects.

Keywords: Turkmen Turkish, parts of speech, classification of words types

1. Giriş

Sözcük türleri, sadece Türk dili için değil, tüm diller için en önemli ve henüz tam anlamıyla çözümlenememiş konulardan biridir. Aristoteles ve Platon gibi gramer üzerine ilk düşünmeye başlayanların öncelikli meselesi, sözcükleri türlerine göre sınıflandırmak olmuştur. Dionisios da, Yunanca üzerine günümüzde batı dilleri ve Türk dili için hâlâ geçerli kabul edilen kapsamlı bir sınıflandırma yapmıştır. Bu sınıflandırmanın batı dilleri için kabul edilebilir olması doğaldır; ancak, köken ve yapı bakımından tamamen farklı olan Türk dili için bu şablonun aynen kabul edilmesi gramerçilerin düştüğü en önemli yanıdır (Yener, 2007: 609). Başka bir dil ailesi için kabul görmüş bir şablonla gramer yapılarımızı adlandırmaya çalışmak, başkasına dikilmiş elbiseye sığmaya çalışmaktan farklı değildir.

Türkiye Türkçesi için hazırlanan gramer çalışmalarında sözcükler ya Arap grameri esasında anlamlı (isim ve fiiller) ve görevli (edat, ünlem, bağlaç) sözcükler olarak sınıflandırılmış ya da Fransızca gibi bir batı dili gramerleri örnek alınarak sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Günümüzdeki gramer çalışmaları sözcük türlerini genel olarak *isim, sıfat, zamir, zarf, fiil, edat, bağlaç* ve *ünlem* başlıkları altında incelemektedir. Bu sekiz başlığa ek olarak *yardımcı fiiller, pekiştireçler* gibi farklı başlıkların açıldığı çalışmalara da rastlanmaktadır.

Türkmen Türkçesine hatta Sovyetler Birliği'nden ayrılmış Türk devlet ve topluluklarının lehçelerine bakıldığında sözcük türleri başlıklarında dikkat çekici bir artış görülür. Bu coğrafyada hazırlanan gramer çalışmalarında tanınan *isim, sıfat, zamir, zarf, fiil, edat, bağlaç* ve *ünlem* dışında *sayılar, enklitikler, modal sözler, ses taklidi sözcükler, çocuk sözcükleri, seslenme sözcükleri* gibi başlıklar da yer almaktadır.

İşte bu çalışmayla bu coğrafyada -eski Sovyet coğrafyasında- hazırlanmış ve günümüzde de aynı yöntemle yapılan gramer çalışmalarındaki sözcük türlerinin tespiti amaçlanmaktadır. Türk devlet ve topluluklarında yapılan gramer çalışmalarının neredeyse tamamının Rus dilciliği esasında ve aynı yöntemlerle hazırlandığından örneklem alanımızı Türkmen Türkçesi üzerine, – özellikle- Türkmenistan'da yapılmış gramer çalışmaları oluşturacaktır. Çalışmanın sonunda aralarındaki yöntem benzerliğini göstermek için diğer lehçeler için hazırlanmış gramer çalışmalarından örnekler de malzemeye dahil edilecektir. A. N. Kononov'un *Грамматика Современного Турецкого Литературного Языка* (Çağdaş Türk Edebi Dilinin Grameri) adlı çalışması, Rus bir gramerçinin Türk dilindeki sözcük türlerini nasıl sınıflandırdığını ve bunun Türkmen Türkçesi gramerlerinde de tekrarlanan bir yöntem olduğunu göstermek amacıyla çalışmada ele alınmıştır.

Çalışmada sözcük türleri için açılan başlıkların hangi gramer yapılarını kapsadığına da değinilecek ve elde edilen verilerle Türkiye Türkçesi gramerlerindeki yaklaşım karşılaştırılacaktır. Bu yolla Türk lehçeleri gramerlerindeki sözcük türlerini sınıflandırma kriterleri ve bu kriterlere göre belirlenen başlıkların içerikleri tespiti çalışılacaktır. Böylece lehçeler alanında sözcüklerin dil bilimsel olarak nasıl ele alındığı, bu yaklaşımla adlandırılan

yapıların ve içeriklerin Türkiye Türkçesi gramer çalışmalarındaki adlandırmalardan ve içeriklerden hangi yönlerden ayrıldığı belirlenecektir. Bu çalışmanın sonuçları, Türk lehçeleri sahasında çalışan ve bu alanda öğrenim görenler için alandaki gramer çalışmalarında benimsenen dilbilgisel yaklaşım ve yöntemlerin anlaşılması ve bu çalışmalardaki yapıların nasıl adlandırıldığı ve incelendiği hakkında bilgi sahibi olunması bakımından önemlidir.

Çalışmanın ilk kısmında Türkiye Türkçesi üzerine –özellikle- Türkiye’de hazırlanmış gramer çalışmalarında sözcük türlerinin nasıl ele alındığı üzerinde durulacaktır. Bu şekilde Türkiye’de yapılan çalışmalarda sözcük türlerinin hangi kriterlere göre sınıflandırıldığı ve nasıl adlandırıldığı tespit edilecektir. Bu alandaki terminoloji, genel ve farklı yaklaşımlar da burada ele alınacaktır. Elde edilen sonuçlar Türkmen Türkçesindeki yaklaşım ve adlandırmalarla karşılaştırılacaktır.

Çalışmanın ikinci kısmında ise Türkmen Türkçesi üzerine hazırlanan gramer çalışmalarında sözcük türlerinin kaç grupta ve hangi adlandırmalarla ele alındığı belirlenecektir. Sınıflandırmanın hangi kriterlere göre yapıldığının anlaşılabilmesi için *Türkmen Diliniň Grammatikası-Morfologiya* (Söyegov vd., 1999) adlı eserde yer alan sözcük türleri başlıkları altında hangi yapıların incelendiği bilgisine yer verilmiştir. Sadece bu eserdeki içeriklerin tanıtılmasının sebebi, adı geçen çalışmanın Türkmenistandaki morfoloji çalışmalarının en kapsamlısı olması ve en fazla sözcük türü adlandırmasına sahip olmasındandır. Diğer gramer çalışmalarında da yapılar neredeyse aynı yöntemle ele alındığından tek bir eser içerik olarak değerlendirilmiş, geri kalan çalışmalar için açılan başlıklarda sadece adlandırmalara ve -varsa- farklı yaklaşımlara yer verilmiştir.

Türkiye ve Türkmen Türkçesi için seçilen gramer çalışmaları, genel ve farklı yaklaşımlarla hazırlanmış olmalarına göre sınırlandırılmışlardır.

1.1. Türkiye Türkçesi Gramer Çalışmalarında Sözcük Türleri

Z. Korkmaz, Türkiye’de hazırlanan bir grup gramer çalışmalarındaki dil malzemesinin eski alışkanlıkla Arap grameri ve Fransız –dolayısıyla batı gramerleri- kalıplarına sokulduğunu ve konuların sınıflandırılmasında bu yöntemin kullanıldığını belirtmektedir. Korkmaz, çalışmasında Arapçadaki *isim*, *fiil* ve *harf* şeklindeki sınıflandırmanın bizim gramerlerimizde *isim*, *fiil* ve *edat* olarak adlandırıldığı ve M. Ergin ve N. Hacıeminoğlu’nun eserlerinde bu yöntemi kullandığı bilgisini verir. Gramercilerimizin bir kısmının da konuları Türkçe’nin yapı ve işleyiş özelliklerine göre değerlendirerek *isim (ad)*, *sıfat*, *zamir*, *zarf*, *fiil*, *edat*, *bağlaç* ve *ünlem* olmak üzere sekiz sözcük türüne ayırdıklarını belirtir. J. Denny, A. N. Kononov gibi yabancı gramercilerin çalışmalarında da daha ziyade kendi dil kalıplarının egemen olduğu, K. Grönbech’in ise sözcük türlerini *isim* ve *fiil* olmak üzere iki ana başlık altında verdiği bilgisi Korkmaz’ın “Türkiye Türkçesi Üzerindeki Gramer Çalışmaları ve Bu Çalışmaların Günümüzdeki Durumu” adlı bildirisinde yer almaktadır (2005: 32-33).

M. Ergin’in *Türk Dil Bilgisi* (2013) adlı eserinde –Korkmaz’ın da belirttiği gibi- sözcük türleri mana veya vazife bakımından üç ana başlık altında incelenmiştir: 1. *isimler*, 2. *fiiller* 3. *edatlar*. İsimler ve fiiller manalı, edatlar ise görevli sözcükler olarak değerlendirilmiştir. *İsim*, *sıfat*, *zamir* ve *zarflar* nesne karşılayan sözcükler olarak isimler bahsinde, nesne dışında her türlü hareketi karşılayan sözcük türü de *fiiller* bahsinde ele alınmıştır (s. 216-217). *Edatlar* ise

tek başlarına hiçbir şeyi karşılamayan, gramer vazifeli sözcükler olarak tanımlanmış (s. 217-218) ve *ünlem edatları*, *bağlama edatları* ve *son çekim edatları* (s. 348-373) şeklinde üç grupta incelenmiştir.

Z. Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)* (2003) adlı eserinde sözcük türlerini I. *anlamli kelimeler* ve II. *görevli kelimeler* olmak üzere iki ana başlık altında değerlendirmiştir. Anlamli kelimeleri 1. *adlar ve ad soylu kelime sınıfları* (s. 191) ile 2. *fiiller ve fiil soylu kelime sınıfları* şeklinde tekrar bölümlendirmiştir (s. 525). Çalışmada *adlar ve ad soylu kelime sınıfları* başlığı altında *adlar*, *sıfatlar*, *zamirler* ve *zarflar* incelenmiş, *fiiller ve fiil soylu kelime sınıfları* başlığı altında ise *fiiller*, *fiil kipleri*, *birleşik fiiller* ve *çekimsiz fiiller*³ ele alınmıştır. Korkmaz, *görevli kelimeleri* (s. 1049) de *edatlar* ve *bağlaçların* anlatıldığı *görevli kelimeler* (s. 1052, 1091) ve *ünlemlerin* anlatıldığı *anlamli görevli kelimeler* (s. 1139) şeklinde iki bölümde değerlendirmiştir.

T. Banguoğlu, Fransız ekolü etkisinde hazırladığı *Türkçenin Grameri* (2000) adlı çalışmasında sözcüklerin sınıflandırılmasını tabii ve mantiki sınıflanma şeklinde ele almıştır. *Tabii sınıflanma* başlığı altında “Türkçedeki sözcükler isim ve fiil kökleri olarak iki sınıfa ayrılır.” açıklamasını yapmıştır. *Mantiki sınıflanma* başlığı altındaysa sözcükleri sekiz başlık altında değerlendirmiştir: 1. *ad*, 2. *sıfat*, 3. *zamir*, 4. *zarf*, 5. *takı*, 6. *bağlam*, 7. *ünlem*, 8. *fiil*. Banguoğlu, fiil dışındaki sözcükleri isim grubundan sayar ve sözcüklerin aynı oranda eş değer olmadığını belirtir. Eserde esas kavramlara karşılık olan sözcüklere *özerkli kelime* (*ad*, *sıfat*, *zamir*, *zarf*, *fiil*), yardımcı kavramlara karşılık olan ve sözcükler arasında ilişki kurmaya yarayan sözcüklere de *katma kelimeler* veya *kelimecik* (*takı*, *bağlam*, *ünlem*) adı verilmiştir (s. 151-152).

D. Aksan, Aristo ve Dionysios Thrax’ın getirdiği kavramlar olarak belirttiği sözcük türlerini 1. *ad*, 2. *önad* (*sıfat*), 3. *belirteç* (*zarf*), 4. *adıl* (*zamir*), 5. *ilgeç*, 6. *bağlaç*, 7. *ünlem*, 8. *eylem* (*fiil*) olmak üzere sekiz bölüme ayırmıştır. Bunlardan “*ad*, *önad* ve *adıl*”ın geleneksel dilbilgisinde ad soylu öğeler olarak benimsendiğini; ancak, bu yapıların işlevlerine göre birbirleriyle geçişme durumunda olduğunu da eklemiştir (C-II: 84). Aksan, bir komisyonla hazırlanmış olduğu *Sözcük Türleri* (1983) adlı eserde de sözcük türlerini hem asıl görevleri hem de üstlendikleri diğer görevleri de belirterek 1. *ad*, 2. *sıfat*, 3. *belirteç*, 4. *adıl*, 5. *ilgeç*, 6. *bağlaç*, 7. *ünlem*, 8. *eylem* olmak üzere sekiz grupta incelemiştir (s. 24).

J. Deny’nin Ali Ulvi Elöve tarafından Türkiye Türkçesine aktarılan *Türk Dil Bilgisi* (2012) adlı eserinde Türkçedeki sözcük türlerinin Fransızcada hatta Hint-Avrupa dillerinde olduğu gibi net sınırlarla birbirinden ayrılmadığı kaydedilir. Türkçede ad fikrinin hâkim olduğunu belirten Deny sözcükleri temel olarak *ad*, *fiil* ve *edat* olarak sınıflandırmışsa da bunların bile birbirinin içine girmiş olduğunu söyler (s. 150). *Ad* genel başlığını “değişir olan adlar- adlar, zamirler”, “değişmez olan adlar- sıfatlar ve zarflar” ve “bazen değişip bazen değişmeyen adlar- sayı adları” olarak sınıflandırmıştır. *Addan* sonra *fiil* ve *edat* temel başlıklarını açan Deny, *edatlar* (*aygıtlar*)’ı *ilgiçler* (*edatlar*) (s. 531), *bağlaçlar* (s. 597) ve *ünlemler* (s. 630) şeklinde üç alt grupta incelemiştir. Ayrıca, Deny, Türkçede edat denilen sözcüklerin yetersiz olduğunu ve bu eksikliğin adlarla meydana getirilen edat deyimlerinin yardımıyla telafi edildiğini de belirtmektedir (s. 151).

³ Z. Korkmaz, çalışmasında fiilimsi yapılarını “çekimsiz fiil” olarak adlandırmıştır.

A.N. Kononov, *Grammatika Sovremennogo Turetskogo Literaturnogo Yazıka* (2001) adlı çalışmasının morfoloji kısmında sözcük türlerini *isim* (имя существительное), *sıfat* (имя прилагательное), *sayı* (имя числительное), *zamir* (местоимение), *fiil* (глагол), *zarf* (наречие), *edat* (послелог), *parçasıklar ve modal sözler* (частитсы и модальные слова), *bağlaç* (союзы), *ünlemler* (междометия), *ses yansıması anlatan sözcükler* (звучко-образо-подражательные слова) şeklinde on bir başlık altında değerlendirmiştir (s. 64, 134, 164, 171, 190, 274, 312, 345, 355, 363, 368).

Sözcük türleri üzerine yapılmış müstakil çalışmalardan biri olan H. İbrahim Delice'nin *Sözcük Türleri* (2012) adlı eserinde sözcük türlerinin ayrıştırılması ve adlandırılması için sözcüklerin cümle içinde birbirleriyle olan ilişkisinin belirlenmesi gerektiği belirtilir. Delice, sözcükleri ilk olarak tek başına kullanılıp kullanılmadıklarına bakarak sınıflandırmıştır. Cümleye tek başına katılabilen, bünyesine uydu bir sözcük alabilen ve tek başına cümle ögesi olabilen sözcükler *asil* (*asil fiil, isim, zamir*), tek başına cümleye katılmayan ve sadece sözcük öbeği içinde cümlede yer alabilen sözcük türleri *uydu* (*edat, sıfat, yardımcı fiil*), hem tek başına hem de sözcük öbeği şeklinde cümlede yer alabilen bazı sözcük türleri de *hem asil hem uydu* (*bağlaç, pekiştireç, ünlem, zarf*) sözcük adlandırmasıyla bu sınıflandırmanın üç ana başlığını oluşturur. Geleneksel gramer çalışmalarında yer almayan *yardımcı fiil* ve *pekiştireç* başlıklarını sınıflandırmasına dahil eden Delice, sözcük türlerini on madde hâlinde incelemektedir. Sözcük türlerinin belirlenmesinde anlamın da önemini vurgulayan gramerci, sözcükleri anlamlarına göre *sözlük anlamlı* (1. *isim*, 2. *sıfat*, 3. *zamir*, 4. *zarf*, 5. *asil fiil*), *dilbilgisel anlamlı* sözcükler (6. *yardımcı fiil ve edatlar*, 7. *bağlama edatı*, 8. *çekim edatı*, 9. *ünlem edatı*, 10. *pekiştirme edatı*) şeklinde sınıflandırmıştır (s. 5-9). Delice'nin sözcük türleri sınıflandırmasının sözcüklerin söz dizimi içindeki görevleri esas alınarak yapıldığı görülmektedir.

M. L. Yener, "Türk Dilinde Sözcük Türleri Tasnifi Üzerine" adlı makalesinde günümüz gramer çalışmalarında sözcük türlerinin sekiz başlık altında sınıflandırılmasının Hint-Avrupa dil ailesi için hazırlanan gramerler söz konusuysa geçerli olabileceğini belirtmiştir. Bu dillerde sözcüklerin görev kazanırken şekil değiştirdiğine dikkat çeken Yener, çalışmasında Türkiye Türkçesi için *isim* ve *fiil* olmak üzere iki temel sözcük türünden bahsedebileceğini, gramerlerimizde tür adı olarak yer alan *sıfat*, *zarf* gibi yapıların tür adı değil de görev adı olabileceğini savunmuştur (2007: 621-622).

1.2. Türkmen Türkçesi Gramerlerinde Sözcük Türleri

Türkmen Türkçesi üzerine -özellikle- Türkmenistan'da hazırlanan gramer çalışmalarında sözcük türlerinin neredeyse aynı sayıda olduğu ve aynı adlandırmalarla yer aldığı görülmektedir. Yukarıda Kononov'un Türkiye Türkçesi üzerine hazırladığı çalışmada sözcük türlerinin nasıl adlandırıldığı belirtilmişti. Bu eserdeki sınıflandırmanın Türkmen Türkçesi gramerlerindeki sınıflandırmayla çok az bir farkla aynı olduğu görülmektedir. Bu da bize Türkmenistan'da hazırlanan çalışmalarda izlenen yöntemin Rus dilciliği esasında belirlendiğini göstermektedir.

Türkmen Türkçesinde *sözcük türleri* terimine karşılık *söz toparları* (Azımov, 1960: 137; Baylyev, 1981: 30; Söyegov, 1999: 12) terimi kullanılmaktadır.

1.2.1. Türkmen Diliniñ Grammatikası-Morfologiya

M. Söyegov editörlüğünde hazırlanan bu çalışmada sözcük türlerinin sınıflandırılmasında sözlük anlamı, şekil bilgisel özellikler ile sözdizimsel görevin göz önünde tutulması gerektiği belirtilmekte, ‘*yagşı adam*’ tamlamasındaki ‘*yagşı*’nın sıfat, ‘*Yagşı okayar.*’ cümlesindeki ‘*yagşı*’nın zarf kabul edilmesine karşı çıkılmaktadır. Çalışmada her dilin kendine has özellikleri olduğu ve Türkmen dili için sözcük türlerinin belirlenmesinde söz diziminin rolünün fazla önemsenmemesi ve sözcüklerin şekil bilgisel anlamıyla sözdizimsel anlamının karıştırılmaması gerektiği söylenmektedir. Burada anlam bakımından diğerlerinden tartışmasız ayrılan sözcük türlerinin zamirler ve sayılar olduğu vurgulanmaktadır (s. 15).

Bu eserde sözcük türleri, *atlar* “isimler”, *sıpatlar* “sıfatlar”, *sanlar* “sayılar”, *çalışmalar* “zamirler”, *işlikler* “fiiller”, *hallar* “zarflar”, *sözsoñi kömekçileri ve kömekçi atlar* “edatlar ve edat gibi kullanılan isimler”, *baglayıcı kömekçiler* “bağlaçlar”, *ovnuq bölekler* “parçacıklar-enklitikler”, *modal sözler* “modallar”, *ünlükler* “ünlemler”, *ses ve obraz aňladyan sözler* “yansıma sözcükler” olmak üzere on iki başlık altında incelenmektedir.

Ad (at) başlığı altında ilk önce Türkiye Türkçesinde de olduğu gibi özel ve cins isimler (*has ve cins atlar*), soyut ve somut isimler (*konkret ve abstrakt atlar*) anlatılır. Sonra türemiş isimler (*yasama atlar*), türetildiği köke göre sınıflandırılarak, türetme ekleriyle birlikte verilir. Birleşik isimler (*goşma atlar*) ve kısaltma isimler (*gısgaldılan goşma atlar*) anlatıldıktan sonra isimlerin gramer kategorileri (*atlarıñ grammatik kategoriyaları*) başlığı altında sayı (*san kategoriyası*), iyelik (*değişlilik kategoriyası*) ve hâl kategorileri (*düşüm kategoriyası*) anlatılmaktadır (1999: 18-77)

Sıfat (sıpat) konusu içinde ise yapılarına göre sıfatlar basit ve türemiş sıfatlar (*asıl ve yasama sıpatlar*) başlıkları altında incelenmektedir. Çalışmada sıfatlar, derecelendirilebiliyor olup olmamalarına göre de nitelik (*hil sıpatlar*) ve *bağıl (otnositel sıpatlar)* sıfatlar başlıkları altında (s. 79) iki grupta değerlendirilmektedir. Sonrasında sıfatların şekil bilgisel ve sözdizimsel yolla nasıl yapıldığı anlatılır. Burada sıfat yapan ekler, isimden ve fiilden sıfat yapan, sık ya da seyrek kullanılan ekler olmalarına göre sınıflandırılmaktadır. Sözdizimsel yolla yapılan sıfatlar da oluşturdukları sözcük öbeğinin yapısına göre incelenmektedir. Ardından sıfat dereceleri (*sıpat dereceleri*) anlatılmakta ve sıfatların anlamlarına göre sınıflandırılmaları verilmektedir (s. 78-117). Türkiye Türkçesi gramerlerinden farklı olarak sıfat konusu içinde *belirtme sıfatları* verilmemektedir. Sayı sıfatları, *sayılar* başlığı altında (s. 116-146); soru, işaret ve belirsizlik sıfatları ise *zamir* konusu içinde (s. 157-183) anlatılmaktadır.

Sayı (san) başlığı altında yapılarına göre sayılar basit sayılar (*sada sanlar*), birleşik sayılar (*goşma sanlar*), tekrarlanan sayılar (*tirkeş sanlar*) olmak üzere üç başlık altında incelenmektedir. Burada asıl sayılar (*düyp sanlar*), sayı bildiren sözcükler (*topar sanlar*), sıra sayıları (*tertip sanlar*) ile kesir sayılarının (*bölek/drob sanlar*) ve tahminî sayı bildiren sözcüklerin (*takmin sanlar*) anlatıldığı görülmektedir. Burada verilen örneklerde hem sıfat hem isim hem de zarf görevindeki sayıların, işleve bakılmaksızın *sayı* konusu içinde anlatıldığı görülmektedir (s. 116-146):

Mayıñ birinci günleridi. “Mayıs’ın ilk günleriydi.”

Onuñ bilen näçe müñler hem baryar. “Onunla kaç binler de gidiyor.”

İki-yekeden görünüp başlan yıldızlar indi köpelip başladı. “Birer ikişer görünmeye başlayan yıldızlar, şimdi çoğalmaya başladı.”

Zamir (çalışma) başlığı altında şahıs zamiri (*at çalışması*), işaret zamiri (*görkezme çalışması*), dönüşlülük zamiri (*gaydım çalışması*), soru zamiri (*sorag çalışması*), belirsizlik zamiri (*nämälim çalışma*) alt başlıkları açılmıştır. İşaret, soru ve belirsizlik zamirlerinin anlatıldığı bölümlerdeki örneklerde hem zamir hem sıfat işlevinde kullanılan yapıların verildiği görülür (147-183):

Bu günler edyän işim yok. “Bu günlerde yaptığım bir iş yok.”

İne meniň size häzirki aytcak zatlarımıň barı şu. “İşte, benim size şimdi anlatacaklarımın hepsi bu.”

Artık kime cogap berceğini, haysınıň elinden yapışacağını bilmän kimiň yüzüne, kimiň eline seretdi. “Artık, kime cevap vereceğini, hangisinin eline yapışacağını bilmeden kiminin yüzüne, kiminin eline baktı.”

Hallı mollanıň hovlusı haysı yerde bolar? “Molla Hallı’nın avlusu nerededir?”

Fiil (işlik) konusu içinde türemiş fiiller (*filleriň yasalışı*), geçişli ve geçişsiz fiiller (*geçiryän ve geçirmeyän işlikler*), fiil çatıları (*işlik dereceleri*), fiil kipleri (*işlik şekilleri*), fiilin haber kipleri (*işligiň zaman şekilleri*), fiilin tasarlama kipleri (*işligiň zamanı näbelli şekilleri*), birleşik fiiller (*goşma işlikler*), isim-fiiller⁴ (*iş atları*), fiilin mastar şekli (*işligiň nämälim şekili-infinitiv*), ek fiil (*kem işlik*), sıfat-fiil (*ortak işlik*), zarf-fiil (*hal işlik*) başlıkları açılmıştır (s. 184-448). Fiil zamanlarının şimdiki (*häzirki zaman*), geçmiş (*öten zaman*) ve gelecek zaman (*gelcek zaman*) olmak üzere üç ana başlık altında incelenmesi (s. 251-278) ve isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiillerin ortak bir başlık altında incelenmemesi (s. 336-426) dikkat çekicidir.

Zarf (hal) başlığı altında zarfların yapısı (*hallarıň yasalışı*), zarfların dereceleri (*hallarıň dereceleri*) ve zarfların anlamlarına göre sınıflandırılması (*hallarıň aňladyan manıları boyunca toparlara bölnüşi*) konuları anlatılmıştır (s. 449-467).

Çekim edatları ve edat gibi kullanılan sözcükler (sözsoňü kömekçileri ve kömekçi atlar) konusu içinde çekim edatlarının yanı sıra batı dillerinde kullanılan *preposition* ve *postpositionlara* (İngilizcedeki *in, on, near* gibi) karşılık gelen *üst, iç, orta* gibi sözcükler *kömekçi atlar* “yardımcı isimler” başlığı altında ele alınmıştır (s. 468-513).

Bağlaçlar (bağlayıcı kömekçiler) başlığı altında da sıralama bağlaçları (*düzmeli bağlayıcılar*) ve cümle bağlayıcıları (*eyerceňli bağlayıcılar*) anlatılmıştır (s. 512-527).

Parçacıklar-enklitikler (ovnuk bölekler) terimi ise tek bir sözcüğün, sözcük öbeğinin ya da bir cümlenin anlamına ayrıca anlam katmak için kullanılan dilbilgisel yapılar için kullanılmakta ve bu başlık altında *pekiştirme edatı* olarak değerlendirilebilecek olan *da/ de, la/ le, a/ ä* gibi yapılar, soru eki ya da bazı gramerlerde soru edatı olarak adlandırılan *-mI/ -mU* eki, şüphe edatı veya pekiştirme edatı olarak adlandırılan *-ka/ -kä* eki, bağlaç olan *ne... ne...*, ünlem olan *-ha/ -hä/ -he* gibi yapılar incelenmektedir. Bu başlık altında incelenen yapıların tek ortak

⁴ -AsI eki de bu başlık altında değerlendirilmektedir (Söyegov 1999: 344-351).

noktalarının tek başlarına anlam ifade etmeyen sözdizimsel biçimbirimler olmalarıdır (s. 528-548):

Hä, bu gün kino ir gutardımı? “Hey, bugün film erken mi bitti?”

Meret Moskva gitcek diyyärdi, Aşgabatda görünyär-ä? “Meret Moskova’ya gideceğini söylüyordu, Aşgabat’ta görünüyor, öyle mi?”

Agalñ ecesi Bibisoltan-da bir gapdalından yapışdı. “Agal’ın annesi Bibisoltan da bir yanından yapıştı.”

Soñi nähili gutarar-ka? “Sonu nasıl bitiyor acaba?”

Çarıyar bay dälmi? Allamıradı unutdñmi? “Çarıyar zengin değil mi? Allamırat’ı unuttun mu?”

Ne kuvvat bar, ne gayrat./ Başıma düşdi apat. “Ne kuvvet var, ne gayret,/ Başıma geldi afet.”

Modallar (modal sözler) tek başlarına bir anlam ifade etmeyen, bir sözcüğün veya sözcük öbeğinin ifade ettiği anlama artı anlam katmaya veya konuşanın anlatılan fikre karşı duygularını göstermeye yarayan yapılar olarak tanımlanmış ve bağımsız biçimbirimler olmaları *modalları parçacıklardan (ovnuk bölekler)* ayıran özellik olarak belirtilmiştir. Bu başlık altında *modallar*, gerçek ve işlevsel olarak ayrılmış ve bunlar konuşanın anlatılan fikre karşı duygularını göstermeye ve sözcüğün veya sözcük öbeğinin ifade ettiği anlama artı anlam katmaya yarayan modallar olarak iki alt başlığa bölünmüştür. *Modallar*, anlamlarına göre de ayrıca sıralanmıştır (s. 549-560). Burada yeri “haydi”, *hava* “evet”, *belki, elbetde, meger, garaz* “kısacası”, *mümkün* “mümkün”, *hökman* “mutlaka”, *gerek, bar* “var”, *yok* gibi gramerlerimizde daha ziyade *cevap edati, bağlaç ve pekiştirme edati* olarak adlandırılan yapılar anlatılmaktadır.

Ünlemler (ümlükler) başlığı altında ünlemlerin dil bilgisel özellikleri ve anlamlarına göre sınıflandırmaları yer almaktadır (s. 561-575).

Yansıma sözcükler (ses ve obraz aňladyan sözler) başlığı altında ise ses taklidi sözcükler ile tabiat unsurlarını tasvir eden sözcükler anlatılmaktadır. Bu sözcüklerin önce anlamı sonra da yapısı burada ele alınmıştır (s. 576-593).

Görüldüğü üzere bu çalışmada Türkiye Türkçesinde sözcük türü olarak değerlendirilmeyen *sayılar, parçalar/ enklitikler, modallar ve yansıma sözcükler* başlıkları yer almaktadır.

1.2.2. Hâzirki Zaman Türkmen Dili

P. Azimov, Türkmen Türkçesindeki sözcükleri *özbaşdak sözler* “bağımsız sözcükler” ve *kömekçi sözler* “yardımcı sözcükler” olmak üzere iki ana başlığa bölmüştür. Bağımsız sözcükler olarak *at* “isim”, *sıpat* “sıfat”, *san* “sayı”, *çalışma* “zamir”, *işlik* “fiil”, *hal* “zarf”, *ümlük* “ünlem”, *ses ve şekil meñzemeleri* “yansıma sözcükler”i sıralamıştır. Azimov, yardımcı sözcüklerin tek başına anlam ifade etmediklerini ve belli dilbilgisel şeklinin olmadığını belirtmiş ve *posleloglar* “edatlar”, *bağlaycılar/ soyuzlar* “bağlaçlar” ve *ovnuk bölekler*

“parçacıklar/ enklitikler” başlıklarını da buraya dahil etmiştir. Bu çalışmada toplam on bir sözcük türü başlığı açılmıştır (Azımov, 1960: 139-140).

Eserde yine *sıfat* başlığı altında *belirtme sıfatları* yer almamakta ve Türkiye Türkçesi gramerlerinde sayı, soru, işaret ve belirsizlik sıfatı olarak değerlendirilen yapılardan sayı sıfatları *sayı* sözcük türü olarak, diğerleri ise *zamir* başlığı altında değerlendirilmektedir. *Sıfat* başlığı altında yalnız niteleme sıfatları ve sıfat dereceleri anlatılmaktadır (s. 255-283). Azımov’un çalışmasında da *däl*, *ne.. ne* bağlacı, *-mA* olumsuzluk eki, ek fiilin olumsuzunu yapan *däl* sözcüğü, *-da/ -dä* pekiştirme edatı, *-la/-lä* gibi sözcük veya söz dizimi yapılarına ilave anlam katan, *yöne* “yöne”, *diñe, yeke* “sadece”, *yalñuz* “yalnız” zarfları, *ine, inha, holha* “işte” gibi ünlemler vb. de *ovnuk bölekler* “parçacıklar/ enklitikler” başlığı altında değerlendirilmektedir (s. 530-535). Bunların yanı sıra eserde *yansıma sözcükler* de ayrı bir sözcük türü olarak ele alınmıştır (s. 543-546).

1.2.3. Sayılanan İşler ve Hâzirki Türkmen Diliniñ Grammatikasınıñ Gısqa Kursı-Morfologiya

H. Baylyyev’in hazırladığı her iki çalışmada da sözcük türleri şu on başlık altında incelenmiştir: 1. *atlar* “isimler” (1981: 31), 2. *sıpatlar* “sıfatlar” (s. 46), 3. *sanlar* “sayılar” (s. 61), 4. *çalışmalar* “zamirler” (s. 66), 5. *işlikler* “fiiller” (s. 70), 6. *hal sözleri* “zarflar” (s. 140), 7. *aragatnaşık sözleri* “edatlar” (s. 148), 8. *baglayıcı sözler* “bağlaçlar” (s. 155), 9. *ovnuk bölekler* “parçacıklar/ enklitikler” (s. 159), 10. *ümlükler* “ünlemler” (s. 161). Yazarın her iki çalışması da diğerleri ile aynı esasta yazılmıştır. Bu çalışmalarda edatlar için *aragatnaşık sözleri* “ilişki sözcükleri” şeklinde farklı bir terimin kullanıldığı tespit edilmiştir (1948: 125).

1.2.4. Türkmencenin Grameri (II Morfologiya: Şekil Bilgisi)

B. Sarı ve N. Güder’in hazırladıkları bu eserde sözcük türlerinin şu on başlık altında anlatıldığı görülmektedir: 1. *atlar* “adlar” (1998: 23), 2. *sıpat-sıpat dereceleri* “sıfat-sıfat dereceleri” (s. 31), 3. *sanlar* “sayılar” (s. 33), 4. *çalışmalar* “zamirler” (s. 36), 5. *işlikler*⁵ “fiiller” (s. 40), 6. *hallar* “zarflar” (s. 99), 7. *ümlükler* “ünlemler” (s. 102), 8. *ses ve şekil aňladyan sözler* “yansıma sözcükler” (s. 103), 9. *kömekçi söz toparları* “edatlar” (s. 104), 10. *baglayıcılar* “bağlaçlar” (s. 107). Bu eserde de Türkiye Türkçesi gramerlerinden farklı olarak *sayılar* ve *yansıma sözcükler* başlıklarının açıldığını görüyoruz.

1.2.5. Hâzirki Zaman Türkmen Dili (Morfologiya)

A. Esenmedova’nın üniversitelerde okutulmak üzere hazırladığı bu çalışmada sözcük türleri, kendi başına anlam ifade eden ve kendi başına anlam ifade etmeyen sözcük türleri olmak üzere iki gruba bölünmüştür. Kendi başına anlam ifade eden sözcüklere *atlar* “adlar”, *sıpatlar* “sıfatlar”, *sanlar* “sayılar”, *çalışmalar* “zamirler”, *işlikler* “fiiller”, *hallar* “zarflar”, *ümlükler* “ünlemler” ve *ses ve obraz aňladyan sözler* “yansıma sözcükler” dahil edilirken bu grup da kendi içinde *isimler* ve *fiiller* olarak ayrıca iki gruba bölünür. Ünlemler ve yansıma sözcüklerin bu iki gruba da girmediği kendi başına anlam ifade eden ve kendi başına anlam ifade etmeyen sözcükler arasında bir yere sahip olduğu belirtilmektedir (2010: 48-49).

⁵ Eserde konunun ilk başlığında “*Türkmence’deki Fiiler ve Çeşitleri*” başlığı yer alsa da diğer başlıkların tamamında *işlik* terimi kullanılmıştır.

Bu çalışmada kendi başına anlam ifade etmeyen sözcükler, *kömekçi sözler* “yardımcı sözcükler” adı altında değerlendirilmekte ve bu sözcük türleri 1. *sözsoñi kömekçiler* “edatlar”, 2. *baglaycılar* “bağlaçlar”, 3. *ovnuk sözler* “parçacıklar/ enklitikler” ve 4. *modal sözler* “modallar” olmak üzere dört alt başlıkta incelenmektedir (s. 50). Toplamda on iki sözcük türü tespit edilmiştir.

1.2.6. *Turkmen Reference Grammar*

Bu eser, batılı bir dilcinin Türkmen Türkçesi üzerine hazırladığı gramer çalışması olması bakımından önemlidir. L. Clark, eserinde sözcük türlerini 1. *nouns* “isimler” (1998: 97), 2. *adjectives* “sıfatlar” (s. 45), 3. *pronouns* “zamirler” (s. 172), 4. *verbs* “fiiller” (s. 209), 5. *adverbs* “zarflar” (s. 359), 6. *modal words* “modal sözcükler” (s. 377), 7. *interjections* “ünlemler” (s. 403), 8. *postpositions* “edatlar” (s. 405), 9. *conjunctions* “bağlaçlar” (s. 436), 10. *particles* “parçacıklar/enklitikler” (s. 457) olmak üzere on başlık altında incelemiştir. Soru eki –*mI*, olumsuzluk eki –*mA* gibi eklerin *particles* bahsinde ele alınması, işaret, belirtme, belirsizlik sıfatı olarak değerlendirilmesi gereken yapıların *pronouns* “zamirler” başlığı altında (s. 173, 190 vd.) verilmiş olması dikkat çekicidir. Sayılar için ayrı bir başlık açılmamış, *adjectives* “sıfat” konusu içinde incelenmişlerdir. L. Clark’ın belirlediği *particles*, *modal words* gibi sözcük türlerine bakıldığında, çalışma yapılırken Türkmenistan’da veya o coğrafyada hazırlanmış olan gramer çalışmalarından etkilendiğini söylemek mümkündür.

1.2.7. *Turkmen Manual/ Türkmençe Elkitabı*

Oskar Hanser’in *Türkmen Manual: Descriptive Grammar of Contemporary and Literary Turkmen Text Glossary* (1977) adıyla Avusturya’da İngilizce olarak basılan ve Zuhal Kargı Ölmez tarafından TürkiyeTürkçesine aktarılan bu çalışmada sözcük türleri *ad* (çekim esas alınarak), *ilgeç*, *kişi/ gösterme/ dönüşlülük/ soru/ belirsizlik adılları*, *sıfatlar*, *sayılar*, *belirteçler*, *bağlaçlar*, *ekler*, *ünlemler* ve *eylemler* (çekim esas alınarak) başlıkları altında bu sıralamayla incelenmiştir (2003: 7-8). Hanser’in bu sınıflandırmasında zamirleri türlerine göre ayrı sözcük türü gibi başlık açarak incelemesi ve bu başlıklar altında sıfat işlevinde kullanılan zamirleri ayrıca vermesi dikkat çekicidir (s. 69-82). Bu eserde de sıfat başlığı altında belirtme sıfatlarına yer verilmemiştir (s. 82). *Sayılar*, ayrı bir sözcük türü olarak ele alınırken (s. 83) *ekler* başlığı altında da Türkmen Türkçesinde *ovnuk bölekler* (enklitikler/ parçacıklar) olarak değerlendirilen yapıların ele alındığı görülmektedir (s. 94).

1.3. Diğer Türk Lehçeleri Gramerlerinde Sözcük Türleri

Azerbaycan Türkçesinde *nitq hissäläri* terimiyle karşılanan (Budagova 1980: 21) sözcük türleri, *asıl sözcük türleri* ve *yardımcı sözcük türleri* olmak üzere iki ana bölümde incelenmektedir. Asıl sözcük türlerine *isim* “isim”, *sifät* “sıfat”, *say* “sayı”, *fe’l* “fiil”, *zärf* “zarf”, *äväzlik* “zamir”, yardımcı sözcük türlerine *qoşma vä kömäkçi sözlär* “çekim edatı ve edat gibi kullanılan sözcükler”, *bağlaycı* “bağlaç”, *ädat* “hä, bälü, yox, bäs gibi cevap ve pekiştirme edatları”, *modal* “modallar –*älbättä, häqiqätän, bälkä, mütläq, gäräk* gibi sözcükler”, *nida* “ünlem” dahil edilmiştir (s. 24). Bu çalışmada birbiriyle çok benzer yapıların *ädat* ve *modal* olarak farklı başlıklar altına taşındığı görülmektedir (s. 448-467). Bu başlıklardan başka *täqlidi sözlär* “yansıma sözcükler” (s. 487), *imperativ sözlär* “seslenme sözcükleri” (s. 496),

uşaq sözləri “çocuk sözleri” (s. 503), *ritmik sözlər* “hop hop, nanay nanay gibi ikilemeler” (s. 505) de ayrı başlıklar altında incelenmiştir. Çalışmada toplam on altı sözcük türü adlandırması yer almaktadır.

Özbek Türkçesinde *söz türkümləri* olarak adlandırılan (Mähmudov 2008: 379) sözcük türleri anlamlı ve sözdizimsel yapılar olmak üzere iki grupta incelenmektedir. Anlamlı sözcük türlerine *ât* “isim”, *sifât* “sıfat”, *sân* “sayı”, *fe’l* “fiil”, *räviş* “zarf”, *âlmâş* “zamir”, *modal* “modal sözcük”, *ündâv* “ünlem”, *taqlid* “yansıma sözcük”ler dahil edilirken sözdizimsel yapılar olarak *bâğlâvçi* “bağlaç”, *kümäkçi* “edat” ve *yüklämä* “parçacıklar/ enklitikler” verilmektedir (s. 384).

S. Arpabekov, Kazak Türkçesindeki sözcükleri, *söz toptarı* “sözcük türleri” başlığı altında *zat esim* “isim”, *sın esim* “sıfat”, *san esim* “sayı”, *esimdik* “zamir”, *etistik* “fiil”, *üstew* “zarf”, *eliktew sözder* “yansıma kelimeler”, *şılaw* “edat”, *odağay* “ünlem”, *modal sözder* “modal sözler” olmak üzere 10 başlık altında incelemektedir (Arpabekov 2004: 22).

Türk Cumhuriyetlerinde hazırlanan çalışmalarda sözcük türlerinin aşağı yukarı aynı şekilde incelendiği, farklı lehçelerin çalışmaları karşılaştırıldığında *edatlar*, *modallar* ve *enklitikler* başlıkları altında yer alan yapıların birbirleriyle tutarsız oldukları görülmektedir.

SONUÇ

Türkmen Türkçesi üzerine yapılan gramer çalışmalarında sözcük türlerinin genel olarak on iki başlık altında incelendiği tespit edilmiştir. *Ad*, *sıfat*, *sayı*, *zamir*, *zarf*, *fiil*, *edat*, *bağlaç*, *ünlem*, *modallar*, *parçacıklar/ enklitikler* ve *yansıma sözcükler* olarak sıralanabilecek olan bu sözcük türlerine bakarak Türkiye’de hazırlanan gramerlerden farklı olarak *sayılar*, *modallar*, *parçacıklar/ enklitikler* ve *yansıma sözcüklerin* ayrı sözcük türleri olarak ele alındığı sonucuna ulaşılmıştır. Türkmen Türkçesinde *ovnuk bölekler* ve *modal sözler* olarak ele alınan yapıların H. İ. Delice’nin *Sözcük Türleri* çalışmasında *pekiştirme edatları* olarak ayrı bir başlık altında yer aldığı tespit edilmiştir.

Türkmenistan’da hazırlanan Türkmen Türkçesi gramerlerinde *sayılar* bir sözcük türü olarak kabul edilmiş ve sayılarla ilgili bütün yapılar bu başlık altında toplanmıştır. Bazı batılı gramerlerin de *sayıları* ayrı bir sözcük türü olarak ele aldıkları görülmektedir.

İncelenen gramer çalışmalarının neredeyse tamamında sıfat konusu içinde belirtme sıfatları yer almamaktadır. Bununla birlikte zamir konusu içinde belirtme sıfatı olan yapıların zamir olan yapılarla beraber anlatılması sözcüklerin işlevsel değil, yapısal olarak sınıflandırıldığını göstermektedir.

Gramer çalışmalarında edat, bağlaç ya da ünlem olarak değerlendirilebilecek yapıların hangi kriterlere göre *modallar* ve *parçacıklar/ enklitikler* başlıkları altında ele alındığı belirgin değildir.

Sözcük türleri, yapı bakımından incelenirken sözcüğün hem şekil bilgisel yapısı hem de söz dizimi içindeki kullanımı göz önüne alınmaktadır.

Türkmenistan ya da eski SSCB coğrafyasında hazırlanan gramer çalışmalarının Türk dilinin kendi yapısını dikkate alarak değil, Rus dili gramerleri esasında hazırlandığı, bu

coğrafyada hazırlanan gramer çalışmalarında aşağı yukarı aynı yöntemin tekrar edildiği tespit edilmiştir. Sözcük türlerinin de diğer Türk devlet ve topluluklarında hazırlanan gramerlerde aşağı yukarı Türkmen Türkçesi ile aynı şekilde ele alındığı görülmüştür.

Türkiye Türkçesindeki sözcük türleri tasnifinin de Arap dili ya da Batı dillerini esas alan şablonlardan kurtararak Türk dilinin öz yapısına uygun bir şekilde yeniden düzenlenmesi gerektiği de bir gerçektir. Türk dilindeki isim soylu sözcüklerin yapısının işlevine göre değişmemesi dolayısıyla (*İyi yaptın./ Ben iyiyim./ İyi çocuk ol.*) ya da yabancı dillerde genelde edatlarla karşılanan birçok yapının dilimizde bir isim unsuruyla karşılanması (*masanın üstünde / on the table*), hatta bağımsız dilbilgisel biçimbirimlerin gramatikleşme sonucu ekleşmesiyle (*araba ile/ arabayla*) ortaya çıkan yeni durumun nasıl ele alınması gerektiği gibi konular sözcük türlerinin ele alınışını karmaşıktır. Bununla birlikte son dönemde Türkiye’de yapılan gramer çalışmalarında sözcük türleri arasında *pekiştirme edatları ve yardımcı fiillerin* de eklendiği görülmektedir.

Türk lehçelerinin tamamında ayrı bir sözcük türü olarak ele alınan, dilin temel söz varlığının en önemli öğelerinden biri olan ve dilin tarihî seyri içinde en az değişen; isim, sıfat, zarf ve hatta genişletilmiş şekliyle zamir ve fiil olarak bile kullanılan “sayılar”ın Türkiye Türkçesi gramerlerinde de ayrı bir sözcük türü olarak ele alınması ya da isim başlığı altında sayı isimleri için ayrı bir başlık açılması konusu da gramercilerimiz tarafından tartışılmalıdır. Hatta yansıma sözcükler için de ayrı bir alt başlık açılması konusunun da değerlendirilmesi gerekir.

Sonuç olarak Türk dünyasında yapılan gramer çalışmaları, yöntem bakımından da değerlendirilmelidir. O coğrafyada hazırlanan gramer çalışmalarının sınıflandırma yöntemleri, her yönden incelenerek Türkiye’de hazırlanan gramer çalışmalarında kullanılan yöntemlerle karşılaştırmalar yapılmalıdır. Karşılaştırma sonucunda elde edilen verilerin Türkiye Türkçesi için hazırlanacak olan gramer çalışmalarına mutlaka katkısı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. vd. (1983). *Sözcük Türleri*, Ankara: TDK Yay.
- Aksan, D. (2000). *Her yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, C: 2, Ankara: TDK Yay.
- Arpabekov, S. (2004). *Qazaq Tili*, Almatı, Anıqtamalıq.
- Azımov P. (ed.) vd. (1960). *Hâzirki Zaman Türkmen Dili* , Aşgabat: A. M. Gorkiy Adındaki Türkmen Dövlət Universiteti.
- Banguoğlu, T. (2000). *Türkçenin Grameri*, Ankara, 6. bs.: TDK Yay.
- Baylıyev, H. (1981). *Saylanan Eserler*, Aşgabat: İlim Neşriyat.
- Baylıyev, H. (1948). *Hâzirki Zaman Türkmen Diliniñ Grammatikasınıñ Gısqa Kursı I. Bölüm Morfolojiya*, Aşgabat: Türkmenokuypedneşir.
- Budagova, Z. (1980). *Müasir Azärbaycan Dili II-Morfolojiya*, Bakı: Älm Nâşriyyatı.

Clark, L. (1998). *Turkmen Reference Grammar*, Tugologica 34, Wiesbaden: Harrasowitz Verlag.

Delice, H. İ. (2012). *Sözcük Türleri*, Sivas: Asitan Yay.

Deny, J. (2012). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Kabalıcı Yay.

Ergin, M. (2013). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yay.

Esenmedova, A. (2010). *Häzirki Zaman Türkmen Dili (Morfologiya)*, Aşgabat: Türkmenistan Bilim Ministirliği Magtımğulı Adındaki Dövlet Universiteti.

Hanser, O. (2003). *Türkmençe Elkitabı*, (Çev. Z. K. Ölmez), Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 17, İstanbul: Kitap Matbaası.

Kononov, A. N. (2001). *Грамматика Современного Турецкого Литературного Языка*, İstanbul: Multilingual Yay.

Korkmaz, Z. (2005). “Türkiye Türkçesi Üzerindeki Gramer Çalışmaları ve Bu Çalışmaların Günümüzdeki Durumu”, *V. Türk Kültürü Kongresi, Cumhuriyetten Günümüze Türk Kültürünün Dünü, Bugünü ve Geleceği (17-21 Aralık 2002) Dil, C. I*, Ankara: AKM Yay.

----- (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri-Şekil Bilgisi*, 3. bs., Ankara: TDK Yay.

Mähmudov, M. vd. (2008). *Zämonäviy Üzbek Tili I.- Morfologiya*, Tâşkent: Mümtâz Söz.

Sarı, B., Güder, N. (1998). *Türkmencenin Grameri II (Morfologiya: Şekil Bilgisi)*, Ankara: MYB Yay.

Söyegov, M. (Ed.), Borcakov, A. vd. (1999). *Türkmen Diliniň Grammatikası Morfologiya*, Aşgabat: Ruh Yay.

Yener, M. L. (2007). “Türk Dilinde Sözcük Türleri Tasnifi Sorunu Üzerine”, *Turkish Studies*, V. 2 Issue 3, ss. 606-623.